

ERDÉLY

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891
Értesítője
Új sorozat, 2009/9.

Szerkesztők:

Tóthpál Tamás
(tothpal.tamas@gmail.com)
Kovács Zsuzsa
Lőrinczi István

Novemberi rendezvények

■ **November 2. (hétfő):** Megemlékezés az EKE halottairól. Találkozás: 15 órakor a Házsongárd bejáratánál, vezeti Prezensky Tibor, 15 órakor a monostori temető bejáratánál, vezeti Bagaméri Tibor.

■ **November 4. (szerda):** Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban.

■ **November 7. (szombat):** Mikrobuszos kirándulás: Nagyenyed, Nyírmező, Drăgoiu patak (Bulz), gyalog 14 km, szintkülönbség 500 m (borkostoló). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vlád Pál (0264-435-866).

■ **November 7. (szombat):** Ózek völgye (20 km). Találkozás 8 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Feischmidt János (0722-542360).

■ **November 8. (vasárnap):** Brüll kilátó (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szócs János (0742-690881).

■ **November 8. (vasárnap):** Ifjúsági túra: Aranyoslonka, Vidaly – távolsági autóbusszal (gyalog 12 km, szintkülönbség 800 m). Találkozás reggel 6 órakor a Széchenyi téri troli megállóban. Túravezető: László Györgyi (0264-544-077, 0727-192841).

■ **November 13–15. (péntek–vasárnap):** Vári László emléktúra a Vlegyászára. Megbeszélés a közgyűlésen. Túravezető: Szilágyi András (0742-625-130).

■ **November 14. (szombat):** Gyalui erdő, Fenyőcske völgye, Hideg-szamos – távolsági autóbusszal (gyalog 22 km). Találkozás 7.15 órakor a Magyar Színház előtt. Túravezető: Kiss János (0364-807639).

■ **November 14. (szombat):** Vonatos kirándulás Nagyenyedre. Találkozás 7.15 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Szócs Miklós (0264-550310, 0740-061741).

■ **November 14. (szombat):** Séta a Bükkben (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor (0742-776930).

■ **November 15. (vasárnap):** Kolozs megyei kastélyok és várak sorozat I. rész: Vista, Gorbó, Egeres, Jegenye, Bánffyhunad, Sebesvár, Csucsá, Körösfő. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Szabó István (0748-140551).

■ **November 18. (szerda):** Túravezetők tanácskozása 17 órától a székházban.

■ **November 20–22. (péntek–vasárnap):** Autóbusszos kirándulás: Debrecen – a *Messiasok* című kiállítás – Hajdúszoboszló. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovács Zsuzsa (0264-456-010, 0740-067977).

■ **November 21. (szombat):** Kisbács, Szentiványi-rét, Lomb (20 km). Találkozás 8 órakor a 31-es autóbusz Széchenyi téri végállomásán. Túravezető: Feischmidt János (0722-542360).

■ **November 21. (szombat):** Városnézés: Óvár, Fellegvár. Találkozás 10 órakor a Mátyás király szülőháza előtt. Túravezető: Szócs Miklós (0264-550-310 0740-061741).

■ **November 21. (szombat):** Hója gerinc (10 km). Találkozás 10 órakor a Törökvágás tetején. Túravezető: Márton Erzsébet (0742-037179).

■ **November 22. (vasárnap):** Görbe túra (10 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Bagaméri Tibor (0742-776930).

■ **November 28. (szombat):** Kolozs megyei kastélyok és várak sorozat II. rész: Szentlászló, Léta, Borrév, Várfalva, Aranyosgerend, Torda, Tordai-hasadék. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Szabó István (0748-140551).

■ **November 28. (szombat):** Bükki körtúra (20 km). Találkozás 9 órakor a Hajnal negyedi végállomáson, vagy 10 órakor a Hintás fánál. Túravezető: Kiss János (0364-807639).

■ **November 28. (szombat):** Györgyfalvi erdő (12 km). Találkozás 10 órakor a 32-es autóbusz Alverna végállomásán. Túravezető: Sáska Pál (0264-441-154).

■ **November 29. (vasárnap):** István forrás (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Szócs János (0742-690881).

■ **December 1. (kedd):** Autóbusszos kirándulás: Debrecenbe, a *Messiasok* című kiállításra. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovács Zsuzsa (0264-456-010, 0740-067977).

■ **December 2. (szerda):** Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban.

■ **Szolgálatos napok a székházban:** hétfőn és szerdán 17–18 óra között, kedden 11–13 óra között.

■ **EKE fotóklub:** minden kedden 17 órától a székházban.

■ **Könyvtár:** minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban.

■ Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szeretettel várunk.

Hunyadi-emléktúra
Vajdahunyadtól Tövisig

KOVÁCS ZSUZSA

Október elején újból közös kirándulásra indult az Amaryllis és az EKE, alaposan megismerni Vajdahunyad várát, a Hunyadi család ősi fészkrét, dr. Lupescu Radu történész szakavatott kalauzolásával.

Vajdahunyad vára az egész történelmi Magyarország legimpozánsabb és leginkább épen maradt gótikus várkastélya. Nem véletlen, hogy a magyar honfoglalás ezeréves évfordulójára rendezett kiállításon a budapesti városligetben e vár részeinek másából kialakított épületegyüttes képviselte a középkort. A Zalasd patak partján, egy szirtfokon álló várkastély a XIII. században épült gótikus stílusban. A várat a hozzá tartozó birtokkal együtt Zsigmond király adományozta Vajknak, Hunyadi János apjának, katonai érdemeiért. A birtokról kezdte magát a család Hunyadinak nevezni.

A letűnt századok során sokszor és sokan szépítették, bővítették, a legjelentősebb építkezések Hunyadi János és felesége, Szilágyi Erzsébet, valamint Bethlen Gábor korára tehetők. Ekkor készült a vár máig leg-

NAE KRISZTIAN

A történelmi Magyarország legépebben megmaradt gótikus várkastélya

szebb, legreprezentatívabb része, a gótikus lovagterem, ahol ma középkori fegyverekből álló kiállítás van, és a fölötté található, Országháznak nevezett tanácsterem, amelynek falait Bethlen Gábor korabeli európai politikusok arcképei díszítik. Kirándulásunk alkalmával két, azóta már megnyílt kiállítás anyagát szállítottuk Vajdahunyadra: a *Bibliotheca Corviniana* és a *Hunyadi Mátyás életterei*

című kiállításokét, amelyeket szintén dr. Lupescu Radu történész mutatott be nekünk.

Hazafelé Déva várát szeretnénk volna meglátogatni, ez azonban az ott folyó ásatások miatt bizonytalan ideig nem látogatható. Kárpótlásul megálltunk Tövisen, újabb Hunyadi emléket meglátogatni, a Hunyadi János által építtetett, sok viszontagságot átélt katolikus templomot.

Hírek

TISZTELETBELI TAGOK

■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület – Kolozsvár 1891 októberi közgyűlésén oklevéllel tiszteletbeli tagokká avatták Ajtay Ferencet, Bagaméri Bélát, Magyarosi Margitot, Salamon Anikót, Sztancsik Györgyöt, Varró Lídiát és Zsigmond Erikát. Sor került a Szelek barlangjának felfedezője, Bagaméri Béla által a kolozsvári EKE könyvtárának adományozott mintegy másfél száz könyvből és tárgyi emlékből álló adomány jegyzőkönyvi méltatására is. (t. t.)

'48-AS KIRÁNDULÁS
SZAMOSFALVÁN

■ Október 6-án a kolozsvári EKE népes csoportja, Feischmidt János alelnök vezetésével, részt vett a szamosfalvi 1848–49-es emlékműnél tartott megemlékezésen. Az egyesület koszorúját Kovács Zsuzsa alelnök helyezte el az emlékmű talapzatán. A rendezvényt Szamosfalva nevezetességeit tekintő kirándulás követte. A megemlékezéssel egybekötött kirándulást ezen túl minden évben megtartjuk. (t. t.)

AUTÓBUSZOS
KIRÁNDULÁSOK

■ A Kárpát-medencében autóbusszal barangoló EKÉ-sek csoportja szeptember 29–október 4. között Zala megyébe látogatott. A napi termálfürdőzésen kívül meglátogatták a keszthei Fesztetics-kastélyt, a zalaegerszegi földönjáró toronyórát, falumúzeumot, a nagykanizsai Nagy-Magyarország emlékművet, sümegi várat, kallódsi körtemplomot, a kehidakustányi Deák kúriát stb. Vasárnap Budakeszin a Himnusz emlékművet keresték fel, déli 12 órakor nemzeti himnuszunk szólalt meg harangjáték formájában.

Székelýföldre október 16. és 18. között látogatott csoportjuk. Erdővidékkel, annak központjával, Baróttal ismerkedtek. Felkeresték Apáczai Csere János, Bölöni Farkas Sándor, Kriza János, Benedek Elek szülőfaluját is, a zágoni Mikes kúriát, a több mint 400 éves Mikes tölgyeket, a zabolai vártemplomot és meglátogatták Pozsony Ferenc népművészeti gyűjteményét. Nem maradtak ki a gelencei műemléktemplom Szent László freskói, a Perkő kápolna, a nyerges-

tetői, 1849-es székely honvéd sírok sem. A Csíki Székely Múzeumban megtekintették az egyiptomi kiállítást, hazatérőben a bögözi református műemléktemplomot és a székely nemzetgyűlések agyagfalvi emlékművét. (k. zs.)

FORRÁSHÍREK

■ Több mint harmincan vettek részt szeptember 26-án Szakács Évának az EKE forráshoz szervezett kirándulásán. A forrást 1993-ban építette ki az EKE, azóta minden év szeptemberében emléktúrát szerveznek ide. Az idővel megrongálódott forrás, elhanyagolt tisztás rendbetételére tavaly, a 15. évfordulóra került sor. A tavalyi fáradozás nem volt hiábavaló: a tisztást rendben, a padokat és asztalt épen találtuk, a forrás pedig ontotta vizét, pedig a szokatlanul száraz nyár miatt több bükki forrás vize elapadt. Sajnos az utóbbi években az egyre terjeszkedő város, építkezések, kerítések miatt egyre kevesebb kirándulóhelyünk maradt, így ennek a helynek a megőrzése külön örömet jelent. (p. gy.)

Bukovina – az EKE első Kárpátokon túli kirándulása

DÉNES GYULA ZSOMBOR

A fárasztónak ígérkező körút – több mint 850 km, két nap alatt – rengeteg látnivalóval, élménnyel ajándékozott meg. Az úti cél Bukovina és részben Németföld volt (Ținutul Neamțului), főleg a híres-nevezetes ortodox kolostorok. A kirándulás vitathatatlan sikere Szabó István (Tubi) túravezető tapasztalt irányításának, maguknak a résztvevőknek, akiknek jó része rutinos EKE-turista – hogy csak Szász Sándort, Nae Krisztiánt vagy Martonosy Magdát említsem – köszönhető. A jó hangulatot fokozta a kis Orsika, túravezetőnk Spanyolországban tanuló első osztályos unokája is, aki spanyol énekekkel vidította a többnyire idősebb kirándulókat. Állításaimat az utólagos visszajelzések is igazolták, ugyanis több EKE-turista, aki kimaradt a kirándulásból, kérte a megismétlését.

Utunk Kolozsvárról Dés–Bethlen–Besztercén át, a Borgói hegység oldalán, az 1264 m-en lévő Nagy Henye alatt, a Borgói hágóig (Țihuca-1227 m) vezetett, mely a Keleti-Kárpátok egyik festői átkelő helye. Innen a Tinovul Mare természeti rezervátumon át, Dornavátra gyalog-üdülő helységeknél értünk Bukovinába.

Hányatott történelem

Bukovina két részből áll. Az északi Ukrajnához, míg a déli része Romániához tartozik. Eseményekben dús és néhol hányatott történelme az V. században avar fennhatóságról tanúskodik. A VII. században szlávok települnek be, a IX. századtól a XIV. századig a Kijevi Nagyfejedelemség uralja. 1349–1384 között mindkét rész, Moldvával együtt a Lengyel királysághoz tartozik. Itt épül 1388-ban, Suceaván a fejedelmi székhely, majd 1541-ig, a török megszállásig hol lengyel, hol moldvai uralom alatt van. 1764-ben, a madéfalvi veszedelem után a székelyek ezrei vándorolnak át a Kárpátokon, jó részük Bukovinában telepszik le. Ők a bukovinai székelyek. Lengyelország feloszlása után terüle-

te felett németek, osztrákok és oroszok osztoznak. Bukovina 1849-ben osztrák tartomány (kronland) lesz. A kiegyezést követően az Osztrák–Magyar Monarchia része, egészen az első világháború végéig, míg Romániával egyesül, hasonlóképpen Erdéllyel.

Ezen a hányatott történelmű földön folytatjuk hát utunkat a Stănișoara és az Obszcsinák között, északra fordulva. Az 1096 m tengerszint feletti magasságú Mestecăniș és az ezt követő természeti rezervátumok mellett érjük el Hosszúmezőt (Câmpulung Moldovenesc). A Pașcanu hágón (1054 m) vágjuk át hirtelenjében az Obszcsinákat, hogy meglátogathassuk az első, külső-belső freskókkal díszített kolostorunkat, Moldovițát. Ezt az apácakolostort 1532-ben Petru Rareș fejedelem építtette, egy régebbi templom helyére. Egész külső falait felbecsülhetetlen értékű műkincs, freskók borítják. A keleti fronton a lenyűgöző méretű utolsó ítéletet, míg a déli falon Konstantinápoly ostromának 24 jelenetét csodálhattuk meg.

Innen tovább haladunk északkelet felé, majd a Ciomârğa hágón (1100 m) keresztül érünk Sucevița-ra. Ezt a Movila testvérek építtették. A kor szokásához híven, ezúton hálálták meg Istennek valamely nyertes csatában nyújtott segítségét. Romániában a legtöbb vallásos témát ábrázoló kép ennek a külső falain található, valós hagyatéka ez a korabeli moldvai művészetnek. Ion és Sofronie templomfestők helyi elemekkel tarkított alkotását akár az ortodox vallás története egy ábrázoló leckéjének is tekinthetjük.

A voroneci kékben

Délre fordulva érjük el Solca városát, tőle néhány kilométerre megnézzük Arbore templomát. Ezt a később árulással vádolt, aztán kivégzett, törökverő Luca Arbore építtette 1502-ben. Külső freskói elég rossz állapotban vannak, de értékük vitathatatlan, főleg kromatikai szempontból. Itt a világhírnévnek örvendő voroneci kék mellett egy kü-

NAE KRISZTIÁN FELVÉTELEI

Nyertes csatáért hálából épült Sucevița

lönleges árnyalatú zöld színt is használtak.

A Humori kolostor 1530-ban, Petru Rareș idejében épült, Akathisztozshimnusz, Szent Miklós élete, vagy más bibliai jeleneteket ábrázoló külső freskóit a suceavai Toma mester festette. Ettől délre Voronețet látogattuk meg, a bukovinai kolostorok gyöngyszemét. Itt 1547-ben Grigore Râșca mester szintén bibliai képeket rögzített, melyeknek kromatikája a mai napig ép és friss maradt. Főleg a domináns kék szín, amit a művészettörténet „voroneci kék” néven tart számon. A Teofan mitropolita idejében, Ștefan cel Mare költségen felépített Voroneț a legeredetibb példája a moldvai építészeti stílusnak, melynek jellegzetessége a három helyséből álló templombelső, három csúcs-ívesre magasított kupola, a gótikus-csúcsíves és a keleti, bizánci stílus szimbiózisa. A biblikus tematikájú freskók indíttatására máig sincs meggyőző magyarázat. Szeretném hinni, hogy ezek mégis azért jöttek létre, mivel ab-

ban a korban nagyon kevesen tudtak írni, olvasni. A Szentírás tanításait így, a képek magyarázatával (gondoljunk napjaink képregényeire) látványosan sajátíthatták el a hívők.

Együttal a kirándulás „bukovinai festett kolostorok túrájának” végére is értünk, az első nap fáradalmait a Gura Humorului-i Carpați hotelben pihentük ki. Kényelmes szobák, társalgó, ebédlő, és akinek még maradt ereje, az alagsor úszómedencéjét vagy szaunáját is használhatta. Példás vendégfogadásban volt részünk, melyről maga a szálloda tulajdonosa gondoskodott. Reggel kipihenve, felfrissülve és egy kiadós reggeli után vágunk neki kirándulásunk második napjának.

Németföldön

Homortól délre fordulva, miután elhagytuk Bukovinát, a Németföldön a Moldova folyó völgyén értük el Németvásárt (Țârgu Neamț). 1359-ben Moldova függetlenné válik, és általános fejlődésnek indul. Abban az időben, az Erdélyből elűzött Johannita lovagok ezen a részen telepedtek le, várakat, erődítményeket építve. Innen eredhet a Németföld elnevezés. Németvásár vára (Cetatea Neamțului) a XIV. században épült I. Péter (Mușat) moldvai fejedelem idejében. 1435-ből származó írásbeli említése arról tudósít, hogy Luxemburgi Zsigmond magyar királyunk nem tudja bevenni a várat. Fénykorában, Suceava és Scheia mellett, a török terjeszkedést megfékezendő, végvár szerepe volt. A többször lerombolt vár teljes restaurálása az idén fejeződött be. Meglátogattuk a nemci apát kolostort is. Úgy tudni, hogy ez Moldova legrégebbi kolostora. Hatalmas könyvtára, vallási kelleket őrző múzeuma eredeti csillogásából vajmi kevés maradt napjainkra. 1407-ben épített, két soron elhelyezkedő apát-zárkái ma is használják. Következett két újabb, templomok helyére épült kolostor. Hangulatos, virágos karfájú folyosókon jutunk be az apácák zárkáiba. A tiszta, csendes, kedvező környezetben elhelyezkedő két kolostor a román kultu-

rális elit, művészek kedvenc pihenő és alkotó helye volt. Ott találjuk Agapian, a legnagyobb román festő, Nicolae Grigorescu freskóit, festményeit, vagy Văratecen a Veronica Micle, Eminescu szerelme és műzsája emlékéért őrző személyes tárgyakat. Az itt töltött rövid idő is megnyugtató, kellemes érzéssel töltött el mindnyájunkat.

Karácsonkő

Az út következő – egyben utolsó Kárpátokon túli – megállója Karácsonkő (Piatra Neamț). Ptolemaiosz geográfiája említést tesz ugyan egy Petrodava nevű helységről, de hivatalos okiratokban első ízben Karácsonkő (Karachonkw – Piatra lui Crăciun) – máig is érvényes – néven szerepel. Történeti örökségéhez tartozó épületkomplexuma, a fejedelmi udvar, Ștefan cel Mare nevéhez fűződik. A felső tér közepén találjuk a Szent János templomot és a haranglábat. Karácsonkőtől immár hazafelé, nyugatnak, az Aranyos és Beszterce 35 km hosszú, Románia legnagyobbjának számító gyűjtőáram mellett is elhaladunk. Innen a vadregényes Békási-szoroson felfelé érjük el a Gyilkostó körülötte üdülőtelepet. Pihenő után a Pongrács tető (1256 m) serpentinjein jutunk vissza Erdélybe, Gyergyószentmiklósról. Egy utolsó magaslati levegővel való feltöltődéssel a Bucsin tetőn (1287 m) ereszkedünk be a Kis-Küküllő völgyén Parajdra, majd Balavásár, Nyárádtó, Marosludas, Aranyosgyéres, Tordán át érünk haza Kolozsvárra.

Értékes tapasztalatokban, helyenként kellemes meglepetésekben volt részük a kirándulóknak. A vártnál sokkal tisztább, rendezettebb körülmények közt ismertük meg Bukovínát. A kis helységeken átutazva is láthattuk, hogy a gazdaságok is helyénvalóak. A hányatott történelem hatása mindmáig érezhető. A kifogástalan minőségű utak, a turisztikai látványosságok tökéletes állapota azt a benyomást keltette, hogy ott-hon, Erdélyben vagyunk. Sőt, több viszonylatban a körülmények túltettek szülőföldünkén.

A több mint ötszáz éves Moldovița